

گفت و گو با امین بهروزی کارگردان نمایش «خماری»

## یک درام روانشناسانه کلانشهری

این روزها امین بهروزی با اجرای نمایش «خماری» به سالن قشقایی مجموعه تئاتر شهر بازگشته است. اجرایی که به سیاق این سالها تلاش دارد بازنمایی مردمانی باشد از طبقه متوسط ساکن کلانشهری مثل تهران؛ مردمانی که در مواجهه با پیچیدگی‌های زندگی روزمره گاهی دچار سرگردانی و سرگستگی شده و برای عبور از این وضعیت به گفتار روانشناسی مراجعه می‌کنند.

ابعد شخصیتی و سلوک فکری شهید مرتضی آوینی

## شهید فرهنگ پرداز

به اعتبار آثاری که از شهید مرتضی آوینی، سید شهیدان اهل قلم، به یادگار مانده، می‌توان از او با عنوان یک اندیشور، نظریه‌پرداز و هنرمند متعهد سخن گفت. آثار او، ترجمان و گواه شخصیت، طرز تفکر و نگاهی است که نسبت به انسان امروز و به شکل ویژه به انقلاب اسلامی و پدیده‌های به نام دفاع مقدس دارد.



گزارشی از زندگی عیسی بلوچ و پدرش موسی بلوچ،  
 دونلی نوازی که سال ۹۱ بر اثر تصادف فوت کرد

# «دونلی» پدر در دستان پسر

عیسی بلوچ هنوز بیمه ندارد و با وجود دونلی نوازی مجبور است برای گذران زندگی، کارگری کند

هنوز خانه‌ای ندارد و همراه مادرش در همان خانه گلی که پدر سالها پیش آن را ساخته بود، زندگی می‌کند. سه سال پیش وقتی برای بیمه از سوی صندوق اعتباری هنر اقدام کرد، متوجه شد برای بیمه خانواده چهار نفری باید ماهانه ۴۰۰ هزار تومان حق بیمه پرداخت کند در حالی که می‌گوید تنها دریافتی ثابت و ماهانه او پاره‌ای است که حالا نهایتاً به حدود ۴۰۰ هزار تومان رسیده است بنابراین توان پرداخت حق بیمه ندارد و مانند پدرش بدون بیمه روزها را سپری می‌کند. چند باری هم پیگیر شده تا مسئولان وزارت ارشاد در ساختن خانه‌ای مستقل به او کمک کنند اما باز پیگیری‌هایش بی نتیجه مانده است. موسی بلوچ سال‌ها پیش مجبور شده بود برای جبران هزینه‌های زندگی، با پراید مسافرکشی کند و حالا



عیسی بلوچ

اجرای موسیقی و ذکرهای مراسم گواتی بلوچستان، ذکرهای گواتی، مقام دَهیروک، مقام سیمِرخ، مقام مار و موسیقی گواتی ایرانشهر، چابهار، نیک‌شهر و بمبیر است و دو مقام از موسیقی آن را استاد شیرمحمد اسپندار و موسی بلوچ با دونلی اجرا کرده‌اند. «دونلی» یا «دونی» از سازهای محلی بلوچستان و از خانواده‌ای است. این ساز به لحاظ ساختاری شامل دو نی مونث و مذکر است و نوازنده هنگام نواختن هر دوی آنها را در دهان خود قرار می‌دهد. نی مونث (با سه سوراخ) به عنوان واخوان مورد استفاده قرار می‌گیرد و نی مذکر که دارای شش سوراخ است وظیفه نواختن مقام یا آهنگ را به عهده دارد. دونلی نوازان اغلب هنگام نواختن لنگی سنتی به زانوهایشان می‌بندند تا چند ساعت بدون خستگی بتوانند به صورت نشسته، موسیقی اجرا کنند.

### ■ خانه داریم و نه بیمه

این دونلی‌نواز بلوچستانی خیلی زود جهان موسیقی و آوا را ترک کرد و پسر بعد از فوتش با شنیدن نوارهای باقیمانده از پدر، سعی کرد تا میراث‌دارش باشد و حالا هم دونلی را به برادر کوچک‌ترش یاد می‌دهد. عیسی بلوچ در روستای ملوران نیکشهر زندگی می‌کند و حالا ۳۱ ساله است. او چند سال پیش، در رشته آموزش ابتدایی دانشگاه آزاد قبول شد و همزمان ازدواج کرد ولی با افزایش هزینه‌های تحصیل و زندگی، نتوانست ادامه دهد و دانشگاه را رها کرد. دو دختر ۵ و ۶ ساله دارد ولی

و گواتی را به خوبی می‌نواخت. سال ۸۰ در نخستین دوره‌ای که جشنواره موسیقی محلی در چابهار برگزار شد و محمدرضا درویشی هم جزو داوران آن بود، موسی بلوچ توانست در میان ۴ دونلی‌نواز مقام نخست را کسب کند. به گفته عیسی بلوچ، او در جشنواره موسیقی نواحی کرمان هم حضور داشته و مقام اول را کسب کرده است. «با چند خواننده در سبک‌های مختلف موسیقی سیستان و بلوچستان کار می‌کردم و برای هر کدام مناسب

### ■ حدود ۵۰۰ کاست از اجراهای موسی بلوچ مانده است

روزهایی که موسی بلوچ شهر به شهر و کشور به کشور برای اجرا و دونلی نوازی می‌رفت، هنوز گوشه‌های دوربین دار مانند امروز، فراگیر نشده بود ولی او یک ضبط کوچک داشت و همیشه آن را همراه خود می‌برد؛ آنچه می‌خواندند و می‌نواختند را ضبط می‌کرد. حالا نیز حدود ۵۰۰ نوار کاست از آن اجراها با کیفیت قابل قبول در خانه‌شان مانده که در واقع میراث و گنجینه‌ای از موسیقی بلوچ است ولی تا به حال کسی برای ساماندهی و انتشار، سراغ آنها نرفته است. او در سال ۸۹ در جشنواره موسیقی کار که با همکاری مرکز موسیقی حوزه هنری برگزار شده بود برای اجرای صحنه‌ای به تهران آمد و در حال حاضر فیلم اجراهای صحنه‌ای‌اش نزد هوشنگ جاوید، پژوهشگر موسیقی نواحی نگهداری می‌شود. سال ۹۱ نیز مؤسسه فرهنگی هنری ماهور شماره ۳۵ از مجموعه موسیقی نواحی ایران با عنوان موسیقی و خلسه را که توسط محمدرضا درویشی جمع‌آوری شده بود، منتشر کرد. این مجموعه شامل



«شیرمحمد بلوچ» یاد گرفته است. «سبک پدرم زمین تا آسمان با سبک شیرمحمد اسپندار فرق دارد؛ ضمن اینکه نی نوازی در خانواده ما ارثی است. پدر بزرگ مادری و پدری من هر دو تک نی می‌نواختند و عمومی بابا دو نی می‌زده. بابا انگشت گذاری را از عمو و نفس‌گیری را از پدرش یاد گرفته بود. اولین بار هم وقتی عمومی در عروسی تک نی می‌زد، پدرم این ساز را دید و شنید و به آن علاقه‌مند شد.»

موسی بلوچ وقتی در آن جشن عروسی به تماشای نی نوازی عمومی نشست، هنوز خیلی کودک بود و شاید تنها ۷-۸ سال داشت. مراسم که تمام شد، همه رفتند ولی او به تماشا نشست. شیرمحمد بلوچ وقتی علاقه موسی را دید، یک دونلی به او هدیه کرد. موسی هم با شوق کودکانه‌اش دونلی را به خانه برد و برق انداخت. از روز بعد تمرین‌ها را شروع کرد؛ به قدری که به این ساز علاقه داشت که در ۱۰ روز نفس‌گیری را یاد گرفت در حالی که نفس‌گیری یکی از مهم‌ترین بخش‌های دونلی نوازی است و یادگیری آن حدود ۴ ماه زمان می‌برد.

### ■ دونلی نوازی موسی بلوچ مرحوم ماشاءالله بامری را به گریه انداخت

موسی دو کلاس بیشتر درس نخوانده بود؛ پدرش به او می‌گفت که نمی‌خواهد درس بخوانی و بچه را برای چوپانی به کوه و بیابان می‌فرستاد. او هم مانند بسیاری از چوپان‌ها همراه گله، در «تک نی» می‌دمید و تمرین می‌کرد. بزرگ‌تر هم که شد در مراسم و جشن‌های شهر و روستای خود دونلی می‌نواخت ولی کمتر کسی در خارج از روستای ملوران او را می‌شناخت. موسی بلوچ از طریق یکی از دوستانش که در ایرانشهر درس می‌خواند با مرحوم ماشاءالله بامری به اجراهای مختلف بلوچ آشنا شد. «یک روز پدرم پس از اصرارهای زیاد ماشاءالله خان، دونلی نواخته بود. او به گریه افتاده و گفته بود: به این می‌گویند دونلی نوازی؛ شما تا به حال کجا بودی؟ آن زمان پدرم تنها ۳۰ سال داشت و از آن به بعد با مرحوم ماشاءالله بامری به اجراهای مختلف در ایران و خارج از ایران رفت و بیشتر شناخته شد.» سبک موسیقایی موسی بلوچ بیشتر حماسی و فولکلوریک بود و مقام‌های موسیقی بلوچستان از جمله لیکو و هیروک، سوت یا نازینک

«شیرمحمد بلوچ» یاد گرفته است. «سبک پدرم زمین تا آسمان با سبک شیرمحمد اسپندار فرق دارد؛ ضمن اینکه نی نوازی در خانواده ما ارثی است. پدر بزرگ مادری و پدری من هر دو تک نی می‌نواختند و عمومی بابا دو نی می‌زده. بابا انگشت گذاری را از عمو و نفس‌گیری را از پدرش یاد گرفته بود. اولین بار هم وقتی عمومی در عروسی تک نی می‌زد، پدرم این ساز را دید و شنید و به آن علاقه‌مند شد.»

موسی بلوچ وقتی در آن جشن عروسی به تماشای نی نوازی عمومی نشست، هنوز خیلی کودک بود و شاید تنها ۷-۸ سال داشت. مراسم که تمام شد، همه رفتند ولی او به تماشا نشست. شیرمحمد بلوچ وقتی علاقه موسی را دید، یک دونلی به او هدیه کرد. موسی هم با شوق کودکانه‌اش دونلی را به خانه برد و برق انداخت. از روز بعد تمرین‌ها را شروع کرد؛ به قدری که به این ساز علاقه داشت که در ۱۰ روز نفس‌گیری را یاد گرفت در حالی که نفس‌گیری یکی از مهم‌ترین بخش‌های دونلی نوازی است و یادگیری آن حدود ۴ ماه زمان می‌برد.

### ■ دونلی نوازی موسی بلوچ مرحوم ماشاءالله بامری را به گریه انداخت

موسی دو کلاس بیشتر درس نخوانده بود؛ پدرش به او می‌گفت که نمی‌خواهد درس بخوانی و بچه را برای چوپانی به کوه و بیابان می‌فرستاد. او هم مانند بسیاری از چوپان‌ها همراه گله، در «تک نی» می‌دمید و تمرین می‌کرد. بزرگ‌تر هم که شد در مراسم و جشن‌های شهر و روستای خود دونلی می‌نواخت ولی کمتر کسی در خارج از روستای ملوران او را می‌شناخت. موسی بلوچ از طریق یکی از دوستانش که در ایرانشهر درس می‌خواند با مرحوم ماشاءالله بامری به اجراهای مختلف بلوچ آشنا شد. «یک روز پدرم پس از اصرارهای زیاد ماشاءالله خان، دونلی نواخته بود. او به گریه افتاده و گفته بود: به این می‌گویند دونلی نوازی؛ شما تا به حال کجا بودی؟ آن زمان پدرم تنها ۳۰ سال داشت و از آن به بعد با مرحوم ماشاءالله بامری به اجراهای مختلف در ایران و خارج از ایران رفت و بیشتر شناخته شد.» سبک موسیقایی موسی بلوچ بیشتر حماسی و فولکلوریک بود و مقام‌های موسیقی بلوچستان از جمله لیکو و هیروک، سوت یا نازینک

### ■ تیره خادمی خیرنگار

آخرین ششی که موسی بلوچ زنده بود، ساعتی بیشتر بیدار ماند، پایه پای پسر جوانش نشست و تاجایی که توانست از موسیقی بلوچستان، دونلی و زیروسم نواختن آن گفت. پدر، دونلی می‌نواخت و کوک ساز را به عیسی که در آن زمان دونلی نوازی جوان و تازه کار بود، یاد می‌داد: «بین بابا جان ساز را این طور کوک می‌کنند این را یاد بگیر، اگر کوک ساز را یاد نگیری هیچ وقت شمارا ادونلی نواز نمی‌دانند.» ساعت ۲ و نیم بعد از نماز برای استراحت به خانه برگرد ولی تصمیمش عوض شد و فکر کرد ساعتی با ماشین کار کند تا پولی دستش بیاید. وضع موسی بلوچ هم مثل حالای عیسی بلوچ چندان تعریفی نداشت، چرخ زندگی‌شان با در آمد اندک اجراهای چرخید. سال‌های آخر مجبور شده بود با قرض و وام پرایدی بخرد تا در کنار موسیقی، از راه مسافرکشی درآمدی برای گذران زندگی کسب کند اما همان ماشین و جاده نیکشهر در ۴۶ سالگی جانش را گرفت. در آن زمان پیشنهاد اجرای موسیقی نسبت به این سال‌ها بیشتر بود ولی حالا عیسی بلوچ که دونلی نوازی را از پدر یاد گرفته است، از شرایطی که برای هنرمندان در سیستان و بلوچستان به وجود آمده، به تنگ آمده است. در این دوسال هم کرونا زخمی بر زخم‌هایشان اضافه کرد و اجرا و در نتیجه درآمدشان خیلی کم‌تر شد.

### ■ حق ما را نمی‌دهند

عیسی پسر بزرگ‌تر موسی بلوچ از ۱۶ سالگی؛ وقتی هنوز نوجوانی دبیرستانی بود دونلی را از پدر یاد گرفت. موسی به او گفته بود می‌خواهم پس از مرگم هنرم زنده بماند و راه من ادامه پیدا کند. با تمام این حرف‌ها ولی عیسی هرگز تصور نمی‌کرد که به این زودی و در حالی که هنوز پدرش به نیمه راه زندگی خود نرسیده، بخواهد به جای پای او در موسیقی و دونلی نوازی فکر کند. موسی بلوچ، همیشه به عنوان پدر و معلم به پسرش می‌گفت که فقط موسیقی اصیل و «همان که سینه به سینه و نسل به نسل به آنها رسیده است» را کار کند و خیلی هم بر این موضوع تأکید داشت. یک بار همان اوایل که عیسی در حال یادگیری دونلی بود، «ملا محمد جان» را نواخت. موسی خان با شنیدن آهنگ، او را از این کار منع کرده و گفته بود: «این آهنگ را نزن، اگر روزی آن را در جشنواره‌ای اجرا کنی، اصلاً رتبه‌ای نمی‌آوری و حتی نمره منفی می‌گیری چون ملا محمد جان آهنگی افغانی است. اینها نیست که من می‌زنم را بز، البته مشکلی نیست اگر این آهنگ‌ها را هم یاد بگیری اما تمام فکرت باید در موسیقی اصیل بلوچی باشد.» عیسی بلوچ تا به حال در چند جشنواره شرکت کرده و حتی در زمان دانش آموزی هم به عنوان دانش آموز، مقام اول دونلی نوازی را کسب کرده است. همچنین در جشنواره آواها و نواهای وحدت دیپلم افتخار دریافت کرده، در بخش موسیقی جشنواره تئاتر زابل و جشنواره موسیقی جوان مقام اول

### ■ شیرمحمد بلوچ استاد پدرم بود

ساز دونلی از سال‌ها پیش با نام شیرمحمد اسپندار، دونلی نواز دیار رستم گره خورده و حتی دیده شده است. وقتی موسی بلوچ سال ۹۱ بعد از حادثه را زندگی فوت کرد، برخی گفتند که او تنها شاگرد، شیرمحمد اسپندار بوده است ولی عیسی، پسر موسی بلوچ این موضوع را رد کرده و می‌گوید که پدرش دونلی را از عمومی خود